

HA 29/15-78
**Berger
Langmoen**

I Ringsaker Historielags årbok for 1997 har Magnus Tajet en artikkel om personen Berger Langmoen og hans virke til beste for Brumunddal. Men beretningen mangler noe vesentlig. Nemlig en omtale av perioden 1940 til 1945 da Langmoen la grunnen til sin formue ved en storstilet levering av brakker til tyskerne.

Han fikk alt det han hadde bruk for til produksjonen, og aktiviteten førte til nybygg og stor utvidelse av arbeidsstokken. Folk forlot arbeidet med gjenreisningen på Ring etter krigsødeleggelsene her for bedre lønninger hos Langmoen. Her lå mye i ruiner og 21 sivile var myrdet. Noen ble bare stillet opp og skutt ned med nakkeskudd. Jeg måtte være med å bære dem sammen og glemmer det ikke. Langmoen hadde vel hørt om det men det hindret ikke innsatsen for de nye herrer. Han fikk

alt han hadde bruk for. Bl.a. svensk valuta til maskiner og utstyr for platefabrikken som ble bygget. Langmoen og tyskerne hadde felles interesse i den.

Femti år er lang tid, og dette skal glemmes. Tajet passer på å fremheve Langmoens nasjonale holdning ved at han havnet på Grini fordi han hadde gått med en grankvist i knapphullet på kongens fødselsdag. Men han slapp ut igjen fordi det ble vanskelig på fabrikk.

Hemmelig skal han ha støttet hjemmefronten. Jeg vet ikke på hvilken måte og det viste seg å være god investering. Det ble reist tiltale mot ham med millionkrav i bøter og inndragning, men det hele kokte bort i rettsoppgjøret takket være gode advokater og alminnelig sløvsinn i rettsvesenet når det var tale om krigsprofittører. Vi dømmer ikke kriminelle millionærer i Norge.

Vi som fulgte aktiviteten i Brumunddal fikk en forspørsel fra høyere hold om vi ville svi av hele bedriften, men jeg stemte mot. For det første fordi det ville bli tatt represalier, og for det andre at behovet for brakker ville avta etter at tyskerne var på tilbaketog fra Moskva, Leningrad og Stalingrad. Krigen var tapt allerede i 1943, og vi var overbevist om at Langmoen ville få sin straff. Dessuten ville bedriften komme til nytte når norsk gjenreising skulle begynne - mente vi.

Vi tok feil. Langmoen kom unna, og ingen vet hva som skjedde med kravene fra myndighetene. Men en begrunnelse bør huskes og få sin plass i rettsoppgjørets historie. Nemlig at saken ble til slutt henlagt «fordi han hadde fått sitt tømmer på tyskernes tømmerkvote». De hadde antakelig vært så forutseende at de sikret seg denne kvoten før de brente ned våre byer.

Jeg har en personlig grunn til å fordømme de som beriket seg på tyskerne. Før de kom hit hadde vi tatt til oss en liten flykning på syv år. Hun var jøde og familien hadde flyktet fra Berlin til Praha, men tyskerne fulgte etter familien dit. Gjennom Nansenhjelpen tok vi henne hit, men da tyskerne også fulgte etter henne til Norge, måtte vi sende henne tilbake til foreldrene. Vi fikk høre at hun var kommet vel frem, men hørte aldri noe mer. I dag vet vi hvorfor.

Jeg bevarer min forakt for alle som beriket seg på å tjene penger på hennes mordere. Jeg hadde ikke skrevet dette hvis ikke Magnus Tajet hadde vært så taktløs å trekke fram Berger Langmoen fra den glemsel han er bedre tjent med.

Finn Lie